

Kern 254
(1-19)

(19)

DE
MUTATIS
PER USUM CORTICIS PERUVIANI
SYSTEMATIBUS MEDICIS,

CONSENSU FACULTATIS MEDICAE
HALENSIS,

PRAEMISSA

SOLEMNI AD THESES QUASDAM MEDICAS
DISPUTATIONE,

UT

GRADUM DOCTORIS MEDICI
ACQUIRAT,

DISSERIT

CAROLUS JOSEPHUS STEHR,
SILESIUS,

SOCIET. SYDENHAM. SODALIS.

HALAE,

TYPIS BATHEANIS. MDCCIC.

DE MUTATIS
PER USUM CORTICIS PERUVIANI
SYSTEMATIBUS MEDICIS.

I.

Felici nostrorum temporum ratione factum est, ut, perquisitis remotissimis terrae regionibus, innumera sint inventa remedia, quibus multo tutius multoque celerius morbi vel atrocissimi cedunt, quam olim id fieri potuerit. Cujus rei ut luculentissimum adferam exemplum, ad ea provoco medicamenta, quae alvum lenire ac ducere valent. Antiquis enim temporibus huic fini aptissima videbantur fortiora remedia, quae *δραστικῶς* agendo damni plerumque plus producerent, quam emolumentum. Cocci **CNIDII** (femina Daphnes Mezerei) succi Euphorbii (Euphorbia Peplus, **E. Characias**) radix Thapfiae (Thapsia Asclepium) elaterium (Momordica Elaterium) daucus (Athamanta cretensis) Scammonium (Convolvulus Scammonia) elleborus (radix Veratri albi) *ἐχέτωρις* (radix Bryoniae

A 2

albae) colocynthis (Cucumis Colocynthis) ejusmodi fuerunt remedia, quibus alvum ducere conabantur Coi et Cnidii medici, Hippocratis temporibus 1).

Quum deinde commercio amplissimo, quod Ptolemaei in Aegypto stabiliverant, orientales rerum naturalium thesauri innotescere coepissent, drastica ea remedia cesserunt mitioribus, mannae, foliis fennae, myrobalanis, ipsique radici rhei, quae ab Arabibus demum in usum unice vocabantur. Jam vero multo cautius discrimen illud inter remedia, quae mollire duntaxat alvum valent, et ea, quae purgant, stabilitum est, aliaeque in medium prolatae sunt regulae, quae sequi debeat medicus, his remediis utens.

2.

Simili plane ratione, antequam divinum illud remedium, corticem peruvianum, numinis gratia nobis largita esset, roborantia plura omnino innotuerant medicis, quibus nonnulli eorum morborum fugari possent, quos debellare solus corticis peruviani usus creditur. Etenim majores nostri, vel stomachica, ventriculum calefacientia ac siccantia, huic fini apta crediderunt, velut apsynthium, folia et baecae lauri, chamomillam, semina cumini, zingiber, nucem moschatam, macin, caryophyllos, cinnamomum, fumariam, centauream benedictam, rubiam tinctorum, calamum aromaticum; vel medicamenta, quae, alexipharmaca dicta, qualitate peculiari occulta agere credebantur, in auxilium vocarunt, quibus

1) SPRENGEL'S Apologie des Hippokr. Th. II. S. 266. f.

angelicam, carduum benedictum, valerianam, vincetoxicum, scabiosam adnumeratas invenimus.

Utriusque autem remediorum generis illud qualitatibus elementaribus, calore nimirum et siccitate, agere, hoc vero occulta sua proprietate venenum quoddam expellere credebatur: unde nova accepit systema dominans augmenta.

3.

Alia autem rerum facies exorta est, quum primum cortex peruvianus in Europam invectus esset. Arbor, cujus cortex is est, sponte provenit in montibus regni Peruviani: optimus vero ex arboribus sumitur, quae Cajanumam montem, duo cum dimidio milliaria a Loxa urbe remotum, obtegunt ²⁾).

Inde etiam adlatus primum in Europam fuit, aut Europaeis saltem primum innotuit.

Prius autem Americani cognoverunt corticis peruviani usum, quam Europaei, verique perquam similis est traditio Antonii BOLLII, mercatoris Januensis, a Sebastiano BADO citata ³⁾, consulto Americanos celasse ejus usum, ne oppressores et id emolumentum caperent. Adhibuisse autem ita id remedium dicuntur, ut contusum corticem aqua infusum per diem servarent ac deinde exhiberent aegrotis.

2) de la Condamine in mém. de l'acad. des scienc. à Paris, a. 1738. p. 321.

3) Sebast. BADI (al. BALDI) anastasis corticis peruviani, p. 7. (8. 1668.)

Antiqua ejus regionis traditio fert, didicisse incolas usum ejus remedii a leonibus, quos obnoxios esse febris intermittens cuidam speciei varii perhibent naturae scrutatores. Has belluas naturae jussu monitas vorare arboris ejus corticem, ejusque usu protinus sanescere 4).

4.

Primum autem usus corticis peruviani Hispanis Loxae, in ditione Quitensi, innotuit, ubi diu viguit, priusquam Limae quisquam id remedium cognovisset 5). Anno vero 1638 proregis peruviani, comitis de Cinchona, uxori febre tertiana pertinaci laboranti, judex Loxensis (el corregidor de Loxa), quum patronam suam pervicaci eo morbo adfectam esse audisset, corticem hunc, Loxae jamdiu usitatum, misit, fide sua interposita, id remedium expeditissimum esse. Has literas cum prorex accepisset, judicem protinus Limam vocavit, ut ipse novi et inauditi medicamenti usum ordinaret. Tenera femina, metuens ancipitis remedii malum effectum, experiri illud noluit, nisi prius experimenta in aliis vilibus hominibus instituta fuerint. His optimo cum eventu factis, et ipsa illud adhibuit, ac brevi convaleuit.

4) Quae leones americani olim dicebantur, animalia procul abesse a veris leonibus, felis potius aliam speciem, Puma m facit jure suo BUFFONIUS (hist. des quadrupèdes, vol. VIII. pag. 109 - 113.).

5) FAVSTO de la Cueva apud CONDAMINE l. c. pag. 330.

Cives deinde Limenses, admiratione tam egregii effectus, quem id remedium praesliterit, capti, legatos miserunt ad proregem, qui, ut ejus medicamenti facultas ipsis daretur, sollicitarent. Loxa itaque apportatam corticis hujus insignem copiam proregis uxor inter cives omnes distribuit, qui, gratitudine moti, ex eo tempore pulverem Comitissae eum nominarunt.

5.

Non multo post, pertaesa proregina ejus officii, ut cuilibet aegrotanti pulvis is exhiberetur, patribus e societate Jesu injunxit, unde postea nomine pulveris Jesuitarum insignitus fuit.

Interea factum est, ut Europae quoque innotesceret ejus remedii usus. Namque prorege Peruviani regni 1640. reduce in Hispaniam, medicus ejus Joannes DE VEGO insignem ejus copiam secum attulit, ac centum realibus libram vendidit. Hispali commorans prorex per totum Hispaniae regnum id remedium dispescuit. Eodem fere tempore fratres societatis Jesu antistiti ipsorum Europam redeunti copiam ejus pulveris dederunt, qui, Galliam peragrans, non ingenti solum numero hominum, maximo cum fructu, id remedium distribuit, sed ipsi etiam regi Lodovico XIV. febricitanti suavit, ut id caperet. Quo facto, ilico convaluit rex, et remedium ipsum laudibus summis elatum est. Cum Romam venisset antistes, cardinali de LUGO id largitus est, qui pauperibus gratis dedit, divitibus vero caro satis pretio

id vendidit, unde pulveris cardinalis de Lugo dictus est cortex peruvianus.

6.

Non potuit autem fieri, quin admirandus omnino et citissimus effectus, quem id remedium produxerat, medicorum invidiam fuscitaret. Pontifices, corticem distribuentes, in alienas segetes videbantur falces immisisse, ipsumque nomen infausum, pulveris Jesuitarum, in metum et horrorem plurimos, ex ecclesia reformatorum conjecit, fore ut factitio hoc ac diabolico pontificiorum pharmaco occiderentur acatholici.

Verissimum quidem profitetur Richardus MORTON ⁶⁾, non defuisse ubique nefarios quosdam detrectatores, qui dolo malo consilium de hujus pharmaci fama praemature suppressenda ceperunt, ne scilicet, hac succincta methodo febres obruncandi, aegrotantium crumenas emulgendi occasio tolleretur. De hac conspiratione saepius palam verba habere pharmacopolam Bartramium Londinensem meminit: atque fatetur, nefarios ejus farinae homines et ignavos seipsum iisdem illecebris in suas partes trahere tentasse.

Temere igitur et sine experimentis prius institutis magnum hoc remedium condemnarunt et famam ejus calumniis ubique infectabantur, ut, si quae fortuito mala, vel anno post ejus usum elapso, contingerent, haec omnia huic remedio adjudicarent.

Praeter

6) MORTONI opera, tom. II, pag. 69. (8. Amst. 1696.)

Praeter hos vero nefarios detractores, non defuerunt plures, licet docti viri et probi, veteri tamen et crassa humorum sensibilibus et qualitatibus hypothesei occoecati, qui de usu corticis valde ancipites haerent, quandoquidem febres, quas ab humoribus ortas existimabant, absque sensibili humorum evacuatione curatas ejus ope observassent. Febrem itaque in humoribus qualitate peccantibus locantes, remedium qualitate contraria praeditum requirebant, et, hi propter siccitatem, illi ob caliditatem aliasve manifestas corticis adscriptas qualitates, ejus usum impugnarunt et apud vulgus suspectum reddiderunt.

7.

Primum eae controversiae in Hispaniis agitatae sunt. Ibi enim COLMENERUS quidam anno jam 1647. libellum edidit rarissimum, in quo e Galenicis scholae principiis usum corticis, tanquam perniciosum, damnare aut reprobare saltem studuit 7). Respondit ipsi GONZALO FERNANDEZ. Experientiae is innitens ausus est contra Galenici systematis dogmata pugnare 8).

Suppari fere aetate pontifex maximus Innocentius X. iussit, ut vires corticis curatius investigarentur. Quo facto emporium Romae institutum est, e quo hujus remedii insignis copia distrahebatur.

7) COLMENERO reprobacion del pernicioso abuso de los polvos de Chinachina. Madr. 1647.

8) FERNANDEZ Defensa de la China contra Colmenero. 1647.

Mox vero in Belgio lis exorta est de usu aut abusu hujus remedii, quae contentione summa agitabatur. Ex Peruviano regno in Belgium apportatus a Michaële Belga cortex duplicem quartanam Archiducis Austriae et gubernatoris Belgii, Leopoldi Gulielmi, dispulit, tum etiam recidivam. Quum vero secunda vice febris reversa fuisset et princeps recusaret medicamentum, mors sequuta est. Id contigit anno 1652.

Joannes CHIFFLETIUS, rumore de damnis corticis adductus, historiam hujus morbi conscripsit, ut usum ejus remedii reprobaret 9). Carpit in cortice, quod recidivae plurimae eum sequantur, quod praestet morbum tolerare, qui absque periculo sit, quod nimis calidus sit cortex, accendat et torreat imbecilla praecordia, quod vitae pabulum depopuletur; quum alia insuper essent auxilia, quum parum tutus sit corticis usus, quod prudentes medici fere omnes ejus usum damnent, quod ejus usui colici dolores aliaque id genus symptomata supervenire soleant.

Adnexa est Antimi Conygio *Ψευδαύριου*, qui HONORATUS FABER esse dicitur, defensio corticis peruviani. Efficaciam febrifugam is in tenuitate partium corticis collocat, unde crassos humores incidi et causam febris tolli arbitratur. Eas vindicias mascule, ut solebat, et acriter refutare sibi sumsit Vopiscus Fortunatus PLEMPIUS, Prof. Lovaniensis,

9) Pulvis febrifugus orbis americani. 4. Lovan. 1653.

acerbus ille sed sincerus circuli Harvaeani adversarius ¹⁰⁾. Testibus pluribus adductis confirmare studet, ex usu corticis in febre intermittente supervenire febrem continuam. Bruxellis neque unicum convaluisset hoc remedio hominem, neque alibi bonos produxisse effectus, sed magis noxios, inprimis letales in Italia. De epistola loquitur a rege Hispaniarum missa, qua cortex peruvianus spernatur. Summam is libellus laudem retulit, quasi peste orbem PLEMPUS liberasset.

Neque tamen negari potest, id remedium iis temporibus, quum vires ejus nondum rite cognitae essent, haudquam idonea copia et forma exhibitum fuisse. Ultra drachmam enim ascendere non audebant medici, neque aliter ac vino infuso id exhibebant. Accedebat carum satis pretium, quod Jesuitarum monopolio debebatur; viginti enim doses sexaginta florenis vendebantur. Thomas BARTHOLINUS 1655. a discipulo ex Halia reduce accepit, tanquam eximium donum, tres doses hujus corticis.

Hinc etiam SYDENHAMUS et MORTONUS eo tempore exiguis dosibus semper pulverem febrifugum tentarunt: ipseque protector Cromwellius sumit portiunculas ejus remedii, sed incassum. Namque non multo post deceffit.

B 2

10) Melippi Protimi Antimus Conygius pulveris peruviani defensor repulsus, 4. Lovan. 1655.

SYDENHAMUS testatur in epistola responsoria ad Robertum Brady, anno 1679. conscripta ¹¹⁾, annis abhinc viginti quinque (ergo 1654.) pulverem sic dictum patrum apud Londonenses, in exterminandis praesertim quartanis febribus primum coepisse inclarescere. At vero non ita multo post, duabus de causis, non quidem levibus, damnatum, in defuetudinem abiisse. Primo, quia paucis horis ante adventum accessus febrilis, pro recepto id temporis more, exhibitus, aegrum nonnunquam e medio tolleret; quod et civi cuidam Londinensi, eidemque senatori urbano, Underwood nomine, et decurioni, nomine Potter, in vico Blackfrarys pharmacopolae, meminit accidere.

Funestior hic pulveris exitus, quamvis oppido rarus, medicos tamen paullo cordatiores ab ejus usu retraxit.

Deinde saepius aeger ope pulveris a paroxysmo alias in vasuro liberatus, quod plerumque eveniebat, tamen intra dies quatuordecim recursum morbi ut plurimum patiebatur, in morbo scilicet recenti, necdum temporis cursu suoque Marte mitigato.

Maxima pars hominum, his permota rationibus, spem de hoc pulvere jampridem conceptam protinus abjiciebat. Neque enim tanti aestimabant paroxysmum ad paucos dies protelare, ut se eo nomine in vitae discrimen a pulvere intantum induci paterentur.

11) SYDENHAM. opp. tom. I. pag. 187.

SYDENHAMUS vero jamdiu haud vulgarem hujus remedii vim perpendens, animoque revolvens, non alio magis quam hoc herculeo medicamento febres intermittentes debellatum iri confitebatur, si, qua par erat, cura accederet et diligentia. Diu itaque ac multum apud se agebat, ut et periculo a pulveris usu impendenti, et recidivae intra paucos dies subssecuturae (quae duo erant amolienda incommoda) posset occurrere, atque aegrum hujus ope ad perfectae sanitatis gradum promovere.

Primo periculum, quod minitabatur, non tam ex ipso cortice natum arbitrari coepit, quam ex eo, quod minus opportune aegro ingereretur. Cum enim vis ingens febris diebus a paroxysmo vacuis in corpore fuerit aggesta, pulveris praedictus, si immediate ante accessum febrilem deglutitur, id efficere ipsi videbatur, quo minus materies febrilis ipsa naturae methodo, paroxysmi scilicet impetu, possit eliminari, quae proinde praeter fas inclusa aegrum in vitae discrimen soleat conjicere.

Hoc ipse malum profligare posse existimabat, materiaeque pariter febrili de novo generandae obicem opponere, si protinus ut paroxysmus desierit, confestim pulverem exhiberet, quo infecuturus sufflaminaretur, et diebus intermissionis, stans subinde vicibus, eundem repeteret, donec novus invaderet paroxysmus, atque ita paullatim, tutoque proinde, sanguinis massam salutiifera corticis virtute penitus inficeret.

Deinde cum recidiva ex eo ipsi videretur subnasci, quod sanguis non satis impraegnaretur virtute febrifugi, quod, utut efficax, una tamen vice morbo penitus exterminando par non fuit, iccirco autumabat, nihil ad eam praecavendam aequè posse conducere ac methodum repetendi pulveris, etià devicto ad praesens morbo, justis semper intervallis, antequam scilicet vires praecedentis dosis profusè elanguescerent.

Meliora itaque fata corticis usum manserunt, quum et SYDENHAMI commendatione et WILLISII, qui quotidiano id remedium sibi usu venire anno 1660 testatur, probaretur.

II.

Vindicias corticis insuper edidit Rolandus STURMIUS, medicus Delphensis, qui PLEMPHII et CHIFFLETII contrarias rationes expendit, adfert suas observationes, quae omnino cortici favent, et febrifugum effectum ad resolutionem materiae morbosae refert. Diserte ait, febrifugum peruvianum hactenus paene sopitum, jam demum ob experimenta varia ejus praepollentis efficaciae in profigendis quartanis, anno 1658. frequenter habita, resuscitari coepisse. Et paullo post de medicis coaevis hoc modo clare sententiam suam profert: medicamentum scilicet, quod non noverant, ausi sunt non modo alto supercilio despiciere, sed etiam sesquipedalibus verbis idem prosequentes eliminare ¹²⁾.

¹²⁾ Rol. STURM corticis Chinae Chinae ejusque virtutum et virium descriptio. 12. Antwerp. 1659.

12.

Summa contentio inter Italicos orta est medicos anno 1661, cum res Cardinalis DOUGH febre notha tertiana laborantis agebatur. Praesertim vero e rationibus, quas adversarii hujus remedii adduxerant, efficere licet, quanta fuerit vis imperii Galenici etiam iis temporibus 13).

Ex his medicis Christophorus Paravicinius, medicus Mediolanensis, utut in quartanis corticis usum commendat, reprobat tamen in mixtis febribus et biliosis, ob caliditatem, qua febris adhuc magis accendi possit. Haec vero sententia haudquaquam Hippocraticae doctrinae genium sapit. Ille enim in libro de victu acutorum, ipsum vinum febricitantibus commendavit.

Alter adversarius hujus remedii, Rochus Casatus usum corticis in omnibus intermittentibus convellit, quia eum frigida et narcotica virtute esse suspicatur, unde spiritus pro tempore quadantenus forsitan obdormiscant et hebetentur; at, post inducias, paroxysmi vehementiores, et humore peccante in nobiles partes translato aut magis corrupto, dirissimi morbi succedant.

13.

His adversariis se similibus rationibus Galenicis et scholasticis opposuit Gaudentius Brunaeus, doctor Romanus, dum corticem peruvianum defendere sibi sumeret. Adeo tamen nugatur bonus auctor ac tricis scholasticis tan-

13) BADI anastaf. cort. p. 139.

topere sese implicat, ut seipsum saepe non intelligere potuerit.

Primum inquit in temperamentum hujus remedii, quod calidum esse et siccum tum e diuretica virtute, tum ex analogia cum rheo et sassifras concludit. Deinde uberrime et taediosis omnino nugis demonstrare conatur, tertio gradu calidum esse, et virtute temperamenti sui febres propellere. Namque calore suo calorem praeternaturalem, qui a bile aut putridis humoribus in febre oriatur, minuere ipsi creditur ¹⁴⁾. Tum vero etiam occulta qualitatis proprietate et antipathia agere contra venenatam febris naturam evincere studet. Ita propius accedit ad FERNELII doctrinam, qui, qualitibus humorum elementaribus e pathologia averruncatis, occultas potius qualitates et venenatam morbi vim substituerat ¹⁵⁾.

BRUNACLUS insuper concedit, etiamsi rationibus scholae usus corticis probari nequeat, unicam experientiam veram, quae commoda ejus insignia evincat, praestare prae omnibus ratiociniis ¹⁶⁾.

14.

Multo meliorem elegit partem Sebastianus BADUS, qui proprio nomine vocabatur Baldus, Januensis, dum a CHIFFLETII et PLEMPPII (§. 8.) calumniis corticis peruviani usum vindicare studeret ¹⁷⁾. Dum Romae olim cum Cardinale de Lugo

14) BRUNACLI syntagma de Cina Cina, p. 60. seq.

15) SPRENGELS Gesch. der Arzneyk. Th. III. S. 26.

16) L. c. p. 110.

17) BADI anastasis corticis peruviani 4. Genuae 1663.

Lugo medicinam fecisset, experientias plurimas de emolumentis hujus remedii collegit (§. 5.).

Ipse non valde curat, quam cortex qualitate operetur, dum satis certa sit ejus efficacia. Optime etiam animadvertit, si calida qualitas certa fuerit, hac ipsa febrem fugari posse, quum Hippocratica schola et vinum et; alia calida egregii usus esse in febribus comperuerit. Urssisse se testatur, ut non in sola quartana, sed pariter in tertiana cortex adhiberetur, et felicia sui consilii exempla dat, etiam in notha tertiana, in qua parotis erumpit; primusque obtinuit, ut in febre tertiana daretur.

Sed insuper etiam ad hemitritaeum valere, ad febres continuas hyemales, ad catarrhos, ad rheumatismum, ad hypochondriacum malum, liberaliter fere nimis fatetur. Londinenses medicos usum hujus remedii rejicere miratur, cum ipse ne in maligna quidem febre rejiceret: melius equidem, priusquam detur, corpus expurgari, neque tamen multa et repetita purgatione opus esse. Sufficere unicam purgationem contendit.

Exempla adfert corticis in duplici tertiana, cum funestus metueretur eventus, felicissime exhibiti; sanati quoque hemitritaei, citra ullam praegressam evacuationem.

Contusi corticis drachmas duas dat, vino infusi; tenellis vero solum vinum, cui cortex admixtus fuit, neque vult totis diebus macerari. Recidivas unica corticis dosi profligat, ipsasque continuas febres eodem modo tollit. In his omnibus id praeprimis desidero, nulla attulisse cordatum auctorem

indicantia specialia, nulla contraindiantia. Ultra enim largitur, aliquoties id remedium, praestantissimum utique, spem fefellisse in venereis inque tabidis corporibus. Sannum tamen meritum ipsius est, quod luculenter ostenderit, absque sensibili evacuatione corticem agere in febris, atque nullo modo contra qualitates elementares militare.

15. Mox Roberti cujusdam TALBOR, pharmacopolae Cantabrigienfis, opera factum est, ut in Anglia, ubi adversarios ad annum 1665. plurimos habuerat cortex, insignem acquireret famam. Etenim felices Talborii curationes plures excitarunt imitatores, ipsumque SYDENHAMUM monuisse videntur, ut curatius vires hujus remedii investigaret.

Quum vero methodus Talboriana per totam fere Europam magnopere celebrata fuerit, maxime ob felicem Ludovici XIV. curationem ea peractam, superfluum non videtur, subnectere eandem ex raro libello Joannis JONES, medici Londinensis.

„Arcanum Talborianum.”
R. Quinquinae opt. subtilissime pulverizatae libr. unam. Inspargatur alternatim decoctione anisi et succo petrofelini per diem unum aut alterum. Deinde indatur urceo siglino cong. vii capaci; vas, jugiter agitato pulvere, sensim impletur vino rubro gallico: fiat infusio frigida per octo dies, bacillo spathulave aut alio idoneo instrumento ter quotidie funditus agitetur, et colatura demum in ampullis vitreis probe obturatis reponatur.

18) Novarum dissertati. de morbis abstrusior. tr. I, de febris intermitt. p. 227. (8. Hag. Com. 1684.)

omnis Vinum hoc medicatum febricitantibus propinavit ad quinque uncias vel sex, quaque tertia hora, nisi somnus obstitit, a paroxyfmi praecedentis declinatione ad sequentis accessionem, usque dum paroxyfmi evanuerit; et dein (ventriculo jejuno) per sex dies continuos mane et horis ad minimum duabus a coena.

R. Magma infusionis prioris, additoque quinquinae recentis pulverizatae unciam dimidiam. Fiat modo praedicto infusio per dies decem. Colaturae propinavit uncias quinque aut sex, alternis diebus, mane tantum, per octo dies continuos a sex prioribus numerandos.

R. Magma secundae infusionis, et infundatur, ut prius, per alios decem dies etc. Hujus dedit uncias sex alternis diebus mane, per alios quatuordecim dies, et dein per totidem dies quavis tertia hora.

R. Quinquinae laevigatione super marmore in alcool redactae uncias duas. Pulveri in ampulla vitrea recondito adfunde spiritus vini optimi uncias octo. Vas radiis solaribus per quindecim dies expositum quotidie agiterur. Tinctura decantata reponatur in vase vitreo fidelius obturato.

Ubi febris contumacior praemissis infusionibus non pareat, singulis earundem dosibus instillentur hujus tincturae guttae quinque aut octo.

Quemadmodum Itali medici Galeni systemati adhaerentes vires corticis e qualitatibus elementaribus declarare stuerant, ita medici gallici, germanici et batavi, SYLVIO

(1801. mo) C 28

praeunte, e chemicis ipsius proprietatibus insignem explicuerunt efficaciam.

Jacobus MINOR credit, alcalina virtute pollere corticem, eumque usum praestare, ut acor humorum, qui februm causa sit, eo dometur et neuter reddatur ¹⁹). Sic Joannes JONES evincere conatur, terreo-salinam esse corticis proprietatem, ejusque particulas intime esse mixtas, ut resolutio humorum peccantium et evacuatio eorum rite peragatur ²⁰).

17.

His potissimum ratiociniis tum Galenicis tum chemicis experientia refragabatur, masculaeque iisdem sese opposuit Thomas SYDENHAMUS. Hic enim, Baconis Verulamii consilia sequens, id egit, ut, scholarum omnium ratiociniis spreto, soli experientiae iisque argumentis fidem acquireret, quae observationibus nituntur. Id vero effecit praecipuis usu corticis peruviani magis inculcato.

In fine enim eximii tractatus de podagra ²¹) monet primum, methodum, quam ibi tradat, *Φαινόμενον* praedictorum examini inniti, quamque ipse secutus, tam in se ipso, quam in aliis morbi levamen perceperit. Therapiam radicalem, et usquequaque perfectam, qua quis etiam a diathesi ad hunc morbum foret liberatus, in Democriti puteo adhuc absconditam latere. Forsan olim fore, ut remedium specificum adversus podagram excogitetur. Quod si unquam contingat, inscitiam suam dogmaticis id remedium exprobratum esse,

¹⁹) SPRENGELR Gesch. der Arzneyk. Th. IV. S. 428.

²⁰) Dissertat. cit. pag. 210.

²¹) SYDENHAM. opp. pag. 332.

atque exinde liquebit, quantopere in remediis, quibus morbi causam proximam debellare studeant, hallucinentur.

Hujus rei luculentissimum adducit experimentum, specificum nimirum illud summum et unicum in febribus intermittibus, corticem peruvianum. Quam inauspicato enim desudaverint omnis aevi medici in investiganda et debellanda febrium intermittentium causa proxima, hujus corticis usus felicior palam facit: cujus ope (inquit SYDENHAMUS) nos nunc, tum humores Galenicorum omnes, (tum chemica principia) tum etiam dietam et regimen quodcumque susque deque habentes, ac nil nisi methodum pulveri exhibendo debitam observantes, scopum recta attingimus.

Ob insignem hujus remedii efficaciam principem illi locum inter omnia quotquot sunt remedia deferre nullus dubitat, neque ullam sequi ejus usum noxam autumat, nisi quod illi, qui diuturnum et repetitum corticis usum experti sint, in speciem quamdam rheumatismi scorbutici nonnunquam incidant ²²⁾.

18.

Egregie etiam SYDENHAMUS docuit, curandum esse in usu corticis ante omnia, ne nimis praemature, antequam morbus sua sponte aliquantisper sese protriverit (nisi collabescens et jam fractae aegri vires eundem temporis fumentum esse dictaverint), deinde neque catharsi, multo minus venae sectione subducendam esse materiae febrilis aliquam partem, quo liberius cortex suo fungatur munere ²³⁾.

Bene animadvertit, eos, qui exhibendo cortici aliquid adjiciunt, praeter vehiculum eidem in ventriculum transmittendo necessarium, aut ex ignorantia peccare, aut dolo malo, a quo vir probus ex animo abhorrebit ²⁴⁾.

22) Ib. pag. 186.

23) Ib. pag. 55.

24) Ib. pag. 192.

Alter hujus remedii praeco, qui, contemptis ac rejectis omnibus circa ejus usum praejudiciis, magnopere id commendavit, Richardus fuit MORTON, magni Sydenhami aemulus. Is praeprimis objectiones eas fustulit, quas adversarii ejus e theoria potius desumerant, idoneum dein et justum usum praeclare docuit.

Primum enim, quod semper fere objiciebatur, recrudescere facillime febrem post usum corticis, ita optime MORTONUS refutavit, quod recidivas fieri natura potius morbi, quam ob corticis usum praegressum, monstraret, quod dein doceret, ipsas recidivas feliciter nulla alia methodo fugari posse, quam corticis ipsius repetito usu. Bene animadvertit, ipsas sequelas intermittentium febrium, phthises puta, febres nervosas et cachexias tantum abesse, ut a corticis nimio usu oriantur, ut potius tum demum sequi soleant, cum nimis parca febrifugi hujus dosibus febris potius supprimatur, quam subigatur. Nunquam enim se poenitere meminit, quod corticem frequenter et copiose exhibuerit: inde enim saepe appetitum magis firmatum, concoctionem alimentorum in ventriculo restitutam, generi nervoso robur adjectum, et habitum corporis a statu tabido in athleticum mutatum observavit.

Quod ad febris faeces spectat, quae in corpore delitescere dicebantur post sublatam febrem, illas palam proficetur se penitus ignorare, aequae ac faeces ipsius pharmaci, quibus vulgus perterritum, post usum corticis cathartica medicamenta perperam efflagitare solebat. Faex quippe unica, seu fomes febris, juxta MORTONI sententiam, est venenatus spirituum status, qui inde humorum massam varie agitant: hoc autem a propria antidoto subacto humores in statum naturalem sine faecibus redeunt. Qui igitur post victoriam a cortice de veneno reportatam, de faece morbi

adhuc solliciti sunt, ipsi videntur nodum in scirpo quaerere, modo absit manifesta cachexia, quae huic veneno primum ansam praeberit.²⁵⁾

Objectionem aliam, quod nempe hic cortex confringendo humores febrifugam suam vim exercent, unde habitus corporis non possit non obstrui ac constipari, ita rejicit, ut ad catharticam virtutem corticis saepius observatam refugiat, simulque offendat, veterum deliramenta de humoribus corruptis in febre intermittente huic opinioni de obstruente corticis facultate gignendae occasionem praeuisse. Fatetur denique, sola alexipharmaca vi corticem febres fugare, ac id fieri nulla sensibili evacuatione, neque sudore, neque urina, neque salivatione. Quodsi aliquando ejusmodi humores excernantur, id critice fere nunquam fieri, sed semper detrimento aegri.

Deinde MORTONUS causam remotam februm intermittentium non humorum corruptionem esse, sed vim deleteriam veneni, qua vires labefactentur et spiritus sufflammentur, contendit. Sicut satius est philosophum sana mente quaedam ignorare, quam insane nugari et delirare, ita superflui sunt omnes conatus, naturam hujus veneni declarandi ac qualitates ejus sensibilibus indagandi. MORTONUS cum SYDENHAMO consentit, tum veneni morbofi actionem ex solis phaenomenis posse cognosci, tum antidoti vices corticem agere, atque eam nervosi systematis debilitatem tollere, quae veneno morbofo originem debeat. „Sufficit nobis, inquit, modestam philosophiam unice professis, nosse *ὄτι*, sicut venena immediate spiritus adficiunt, ita etiam antidoti haec miasmata in spiritus impressa delendo, vires suas alexipharmacas exerunt, quamquam, *διότι* id efficiant, nos prorsus nescire ulro confiteamur“²⁶⁾

²⁵⁾ MORTON pyretol. c. 7. pag. 80. (8. Amst. 1696.)

²⁶⁾ Ib. pag. 86.

21.

Hinc itaque summum emolumentum, quod corticis peruviani introductus usus produxit, melior theoria fuit omnium eorum morborum, in quibus vires suas utiles exseruit.

Proposita a BACONE VERULAMIO melior methodus, naturam morborum non e ratiociniis, sed ex observationibus deducendi, adhibita primum a SYDENHAMO, egregie hujus remedii usu confirmata fuit. Hinc ab eo tempore palam profiteri saniores medici ausi sunt, de iis ratiocinari, quae extra sensuum sphaeram posita sunt, non aliud esse, quam erudite delirare, praesertim ubi vera indicatio curativa absque his argutiolis innotescat ²⁷⁾.

Ita demum factum est, ut pestis illa humani ingenii, conatus nimirum, omnia explicandi ac naturae leges praescribendi juxta systematum deliramenta, cedere deberet saniori methodo, presso pede observationum viam incedendi, atque in iis subsistendi, quae observationes docuerint.

22.

Similem plane ingressi sunt viam plurimi alii auctores senioris aetatis, qui, perspecta vi febrifuga hujus remedii nullo modo e qualitatibus manifestis, neque e chemicis principiis declaranda, in id solummodo intenti fuerunt, ut experientiam ducem agnoscerent, quae sola docere possit, quinam effectus expectandi sint a divino eo remedio, quaeve incommoda.

Gratias itaque summae providentiae divinae agendaesunt, quod, dum nobis hoc remedium largiretur, non solum facultatem tribuerit morbos ejus ope fugandi, qui ante incurabiles putabantur, sed eodem quoque deliramentis humanis finem imposuerit, quae naturam morborum ex imaginatione potius explicare satagebat.

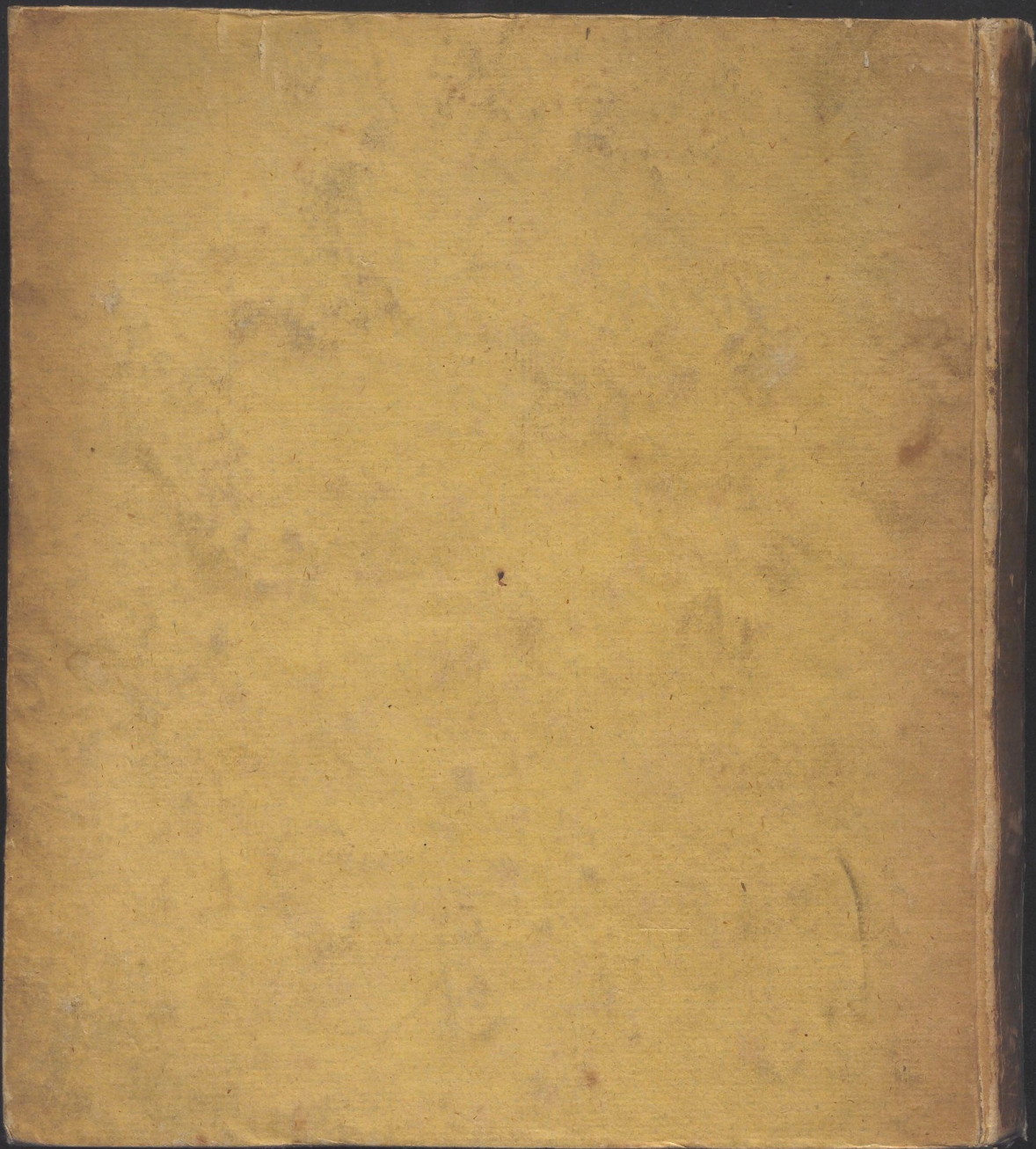
²⁷⁾ MORTON l. c. pag. 87.

PICA 6078

(19)

DE
MUTATIS
PER USUM CORTICIS PERUVIANI
SYSTEMATIBUS MEDICIS,

CONSENSU FACULTATIS MEDICAE

HALEN

PRAEM

SOLEMNI AD THESES

DISPUTAT

UT

GRADUM DOCT

ACQUIR

DISSE

CAROLUS JOSE

SILES

SOCIET. SYDENH

HAL

TYPIS BATHEA

